



Breiðdalsetur sumarið 2011.

Erla Dóra Vogler

Stoðir Breiðdalseturs

Breiðdalsetur er vísinda- og fræðasetur til húsa í Gamla kaupféluginu á Breiðalsvík. Það hefur verið starfrækt frá árinu 2008 en er, síðan árið 2011, sjálfseignarstofnun með fimm manna stjórn. Frá opnum setursins hafa margir gestir komið í húsið á hina ýmsu viðburði og sýningar sem settar hafa verið upp þar og fólk er almennt mjög ánægt með hvernig Breiðdalsetur er að þróast. En hvernig varð Breiðdalsetur til og í hverju felst starfsemi þess?

Gamlar kaupfélagjöld eru elsta húsið á Breiðalsvík, reist í september 1906 til að taka við af verslunarhúsi Brynesverslunar sem brunnið hafði þá um vorið. Húsið gegndi ýmsum hlutverkum á 20. öldinni. Auk þess að vera kaupfélag þjónaði það sem íbúðarhús, móttuneyti og verbúð svo eitthvað sé nefnt. Á árunum fyrir 1990 var starfsemi í húsinu þó búin að liggja niðri um nokkurt skeið og útlit þess orðið heldur betur hrörlegt. Fáum þótti húsið vera þorpinu til sóma og nefna má að þegar kvíknaði í því á áttunda áratugnum fengu víst slókkviliðsmennirnir lítið hrós fyrir að bjarga því frá eyðileggingu í bruna. Að lokum var ákveðið að rífa Gamla kaupfélagið en nokkrir einstaklingar komu í veg fyrir það með samstilltu átaki. Í framhaldinu var stofnað félag sem, með hjálp Húsafríðunarnefndar ríkisins, sá til þess að ráðist var í það mikla verk að gera húsið upp. Vísast geta allir verið sammála um að nú er Gamla kaupfélagið hin mesta bæjarprýði og með fallegrí húsum á Breiðalsvík.

Strax frá því að hugmyndir kvíknuðu um að bjarga Gamla kaupféluginu veltu menn vöngum yfir því hvaða hlutverki húsið skyldi gegna til að þjóna Breiðdælingum sem best. Grunnhugmyndin var þó að þar skyldi kynna sögu Breiðdals og að húsið yrði miðstöð menningar og þekkingar í viðum skilningi. Margir höfðu einnig áhuga á að minnst yrði Dr. Stefáns Einarssonar, málvíssindamanns sem ólst upp á Höskuldsstöðum í Breiðdal, og verka hans. Síðast kom fram sú hugmynd að á setrinu mætti gera jarðfræðingnum Dr. George P. L. Walker og jarðfræðirannsóknunum hans á Austfjörðum skil. Eflaust hafa komið fram ívið fleiri hugmyndir um hvaða tilgangi húsið gæti þjónað, en þessar hugmyndir urðu ofan á og mynda nú hinar þrjár stoðir Breiðdalseturs, þ.e.a.s. sagan, málvíssindi og jarðfræði. Þess má geta að litirnir í merki Breiðdalseturs eru einkennislitir stoðanna. Appelsínugulur stendur fyrir málvíssindin, blár fyrir jarðfræðina, grænn fyrir söguna og rauður fyrir Breiðdalsetur sem umgjörð.



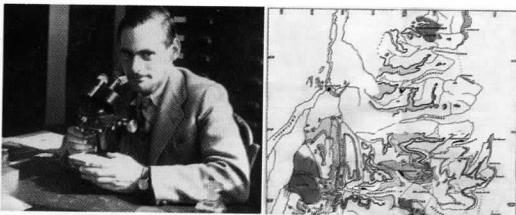


BREIÐDALSSSETUR

JARDFRÆÐI – DR. GEORGE P. L. WALKER

Jarðfræðistofa

Tilgangur jarðfræðistofu á Breiðdalsssetri er að „...heiðra minningu Dr. George Patrik Leonard Walker sem starfaði m.a. í Breiðdal og kortlagði hraunlagastafla og megineldstöðvar á Austurlandi.“ (Samþykktir Breiðdalsseturs ses).



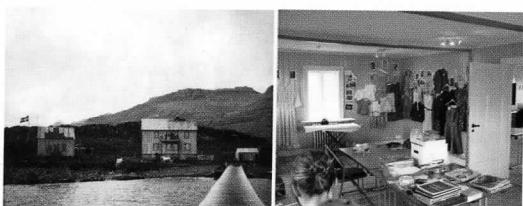
Dr. George P.L. Walker.
Vinnukort Walkers af
jarðfræði Austfjarða.

Fyrsti hluti Breiðdalsseturs, sem var opnaður 23. ágúst 2008, var jarðfræðistofa. Í tenglum við opnunarhátiðina var haldið málþing um breska jarðfræðinginn George P. L. Walker og jarðfræðirannsóknir hans á Austurlandi auk þess sem farin var jarðfræðiferð um Austurland. Tæplega tvö tonn af gögnum úr eigu Walkers höfðu þá verið flutt til Íslands en setrið tók formlega við þeim af ekkju og dóttur Walkers við opnunina. Meðal gagnanna eru ómetanlegar heimildir um vinnuaðferðir þessa heimsþekkta vísindamanns og jarðfræðirannsóknir hans á austfírska jarðlagastaflanum. Um er að ræða minnisbækur, skýrslur, teikningar, ljósmyndir, kort og margt fleira. Mikil vinna hefur farið í að flokka þessi gögn, skrá þau og koma t.d. ljós- og slidesmyndum á stafrænt form. Fyrverandi nemendur Walkers voru aðal drifffjöldirin í að jarðfræðistofan komst á koppinn og þeir hafa haldið áfram að styðja dyggilega við starfsemina. Jarðfræðistofan hefur frá opnun miðlað upplýsingum um ýmis svið jarðfræðinnar til ferðamanna, fræðimanna og almennings. Síðastliðin þrjú haust hafa svo hópar jarðfræðinema frá Edinborgarháskóla haft vinnuaðstöðu á Breiðdalsssetri á meðan þeir stunduðu rannsóknir í Breiðdalnum og næsta nágrenni hans. Uppákomur á sviði jarðvísinda sem Breiðdalssetur hefur staðið fyrir eru fyrirlestrar jarðfræðinema og sérfræðinga um ákveðin svið innan jarðfræðinnar og tengsl jarðfræði og ferðaþjónustu.

Ljósmynd af Gamla kaupfélaginu, tekin um 1908.

Frá undirbúningu sýningarinnar „Þær saumuðu þegar amma var ung“ í Breiðdalsssetri, sumar 2009.

Frá opnun sýningarinnar „Fjallahnigur Breiðdals“ sumarið 2011.



BREIÐDALSSSETUR

MÁLVÍSINDI – DR. STEFÁN EINARSSON

Málvísindastofa

Tilgangur málvísindastofu á Breiðdalsssetri er að „...heiðra minningu Dr. Stefáns Einarssonar frá Höskuldsstöðum í Breiðdal og framlag hans til málvísinda og örnefnasöfnunar.“ (Samþykktir Breiðdalsseturs ses).



Dr. Stefán Einarsson.
Skýringarmynd úr doktorsriti
Stefáns, Beiträge zur Phonetik
der isländischen Sprache, 1927.

11. júní 2011 var annar hluti Breiðdalsseturs opnaður formlega með málþingi og sýningu um Dr. Stefán Einarsson og störf hans á sviði málvísinda, bókmennta og örnefnasöfnunar. Í tengslum við opnunina var einnig farin leiðsögð ferð um æskustöðvar Stefáns í Breiðdalnum. Ættингjar Stefáns hafa lengi verið í nánu samstarfi við Breiðdalssetur og gefið safninu ýmsa merka muni og gögn úr eigu hans, auk þess að miðla upplýsingum um persónu þessa merka fræðimanns. Líkt og með gögn Walkers hefur mikil vinna farið í flokkun, skráningu og að koma ljósmyndum og skjölum yfir á stafrænt form. Á Breiðdalssetri eru aðgengileg afrit af hljóðupptökum sem Stefán gerði í Breiðdalnum um miðja síðustu öld, en upptökurnar eru varðveisittar í Stofnun Árna Magnússonar. Landsbókasafn Íslands varðveitir einnig mikið af gögnum úr eigu Stefáns og hefur lánað Breiðdalssetri bréf og annað fyrir sýningar. Ómetanlegt er fyrir Breiðdalssetur að hafa aðgang að upplýsingum, munum og gögnum og geta notað þau til að kynna gestum Breiðdalsseturs störf Stefáns í þágu þjóðarinnar og lítríka persónu hans.





BREIÐDALSSETUR

SAGAN – PORPID – FÓLKID

Samfélags- og sögustofa

Tilgangur samfélags- og sögustofu á Breiðdalssetri er að varðeita upplýsingar og kynna uppbyggingu samfélagsins sem og „...mikilvægi gamalla bygginga og muna. Enn fremur að stuðla að eflingu lista og menningarlíf í sveitarfélaginu.“ (Samþykktir Breiðdalsseturs ses)

Frá opnum Breiðdalsseturs hefur verið unnið að öflun upplýsinga og gagna fyrir sýningu þar sem saga kaupfélagsþússins yrði rakin og sú saga látin endurspeglar sögu atvinnu og byggðar á Breiðdalsvík. Þorpið byggðist upp í kringum Gamla kaupfélagið og því er það eins konar hornsteinn fyrir þá þróun sem varð á Breiðdalsvík. Auk þess eru til mýmargar sögur tengdar húsinu sökum þess margvíslega tilgangs sem það hefur gegnt. Vinna við þessa sýningu er nú að komast á lokastig og til stendur að opna samfélags- og sögustofuna á Breiðdalssetri vorið 2012. Fjölmargir Breiðdælingar hafa lagt setrinu lið við upplýsinga- og ljósmyndaöflun, enda skiptir máli að þetta efni sé geymt en ekki gleymt og þar geginir Breiðdalssetur mikilvægu hlutverki. Stafræn afrit hafa verið tekin af þó nokkru magni ljósmynda í eigu Breiðdælinga og eru þær verðmæt heimild um sögu dalsins. Ýmsar sýningar tengdar þessari stoð Breiðdalsseturs hafa verið settar upp í Breiðdalssetri síðastliðin ár auk annarra uppákoma. Þar má nefna upplestrarkvöld, útgáfuhátiðir, sýningu á heimaunnum fatnaði úr Breiðdal, listaverka-, myndlistar- og ljósmyndasýningar, ljósmyndasamkeppni, sýningu til örnefna- og sögusöfnunar og svo hafa félagasamtök í dalnum oft staðið fyrir kaffisamsæti í húsinu.

Breiðdalssetri er ekki ætlað að vera safn, þó skilin þar á milli virðist stundum óljós. Í húsinu eru tvær sýningar sem ætlað er að vera þar til frambúðar, fyrir utan auðvitað húsið, sem er sýningargripur í sjálfu sér og ekki á að breyta. Sýningarnar tvær eru skrifstofur Stefáns og Walkers sem eiga að sýna gestum inn í heim þessara tveggja fræðimanna og halda minningu þeirra á lofti. Fyrir utan þessar sýningar eru settar upp tímabundnar sýningar, sem ýmist hafa menningarlegan og/eða fræðilegan tilgang. Frá opnum setursins hefur áhersla verið lögð á ýmis konar uppákomur til þess að undirstrika vilja og metnað aðstandenda til þess að starfsemin þróist í menningarstofnun sem sé lifandi fræða- og þekkingarsetur. Mörkuð hefur verið sú stefna að setrið taki almennt ekki við gripum til varðveislu enda

er engin aðstaða til að geyma mikið magn muna. Setrinu er meira í mun að fá að skrá muni sem fólk á og hafa gildi fyrir einhverjar af stoðum setursins. Með því móti mætti varðeita sögu muna sem þó eru í einkaeign og koma í veg fyrir að þær gleymist eða munirnir týnist. Gott er fyrir Breiðdalssetur að vita af munum sem slíkum t.d. ef eigandi vill lána þá tímabundið til sýningaráhalds í húsinu.

Ótal margir hafa komið að uppbyggingu, þróun og starfsemi Breiðdalsseturs: vinir Gamla kaupfélagsins, ættingjar Stefáns og Walkers, Breiðdælingar, ýmsir Austfirðingar og aðrir Íslendingar, líka útlendingar, stofnanir innlendar og erlendar, fyrirtæki sem og háskólar og er þá vísast ekki allt upp talið. Frá opnum setursins hefur það verið vinsæll viðkomustaður ferðamanna og skipar orðið



Sumarsýning um Dr. Stefán Einarsson sumarið 2011.

ákveðinn sess í ferðaþjónustunni á svæðinu sem aðráttarafl og perla sem Breiðdælingar og aðrir Austfirðingar geta stoltir vísað gestum sínum á.

Breiðdalssetur mun halda áfram að þróast á komandi árum og engin hætta er á öðru en að það muni í framtíðinni, líkt og nú, vera fjórðungnum til sóma. Aðal starfsemin hefur verið á sumrin en vonir standa til að opnunardögum setursins fjölgji þannig að starfsemi verði öflug allt árið um kring. Auk þess verður haldið áfram að byggja upp tengslanet vísindamanna, fræðimanna og námsmanna í greinum sem tengjast stoðum setursins, og styðja þá og hvetja til að stunda rannsóknir á Austurlandi. Einn helsti styrkleiki Breiðdalsseturs er fjölbreytileikinn sem fólginn er í stoðunum þremur sem liggja til grundvallar setrinu því þær styðja hver við aðra og bjóða upp á margvíslega möguleika í starfsemi þess.



Frá sýningunni „Þær saumudu þegar amma var ung“ í Breiðdalssetri, sumar 2009.